

Posudek
na doktorskou disertaci **RNDr. Lenky Pavláskové**

**Praktické formy výuky v přípravném vzdělávání
učitelů přírodopisu a biologie
(se zaměřením na mikrobiologii)**

Doktorská disertace L. Pavláskové je napsána v rozsahu 98 stran+přílohy. Text je strukturován do 5 částí, připojen je stručný Závěr, dále Seznam literatury, Summary a Přílohy. Téma, které autorka zvolila, považuji za důležité pro rozvoj oborové didaktiky a zkvalitnění přípravy budoucích učitelů. Zaměření práce pouze na mikrobiologii však zužuje pole zkoumání a do jisté míry omezuje řešení problematiky uvedené v názvu.

K cíli a vědeckému problému disertace

Formulaci cílů nacházíme až na straně 27, na konci úvodní části, což je neobvyklé. Hlavní cíl-návrh praktické části kurzu Mikrobiologie pro obor Učitelství biologie na ZŠ a SŠ- je rozpracován do 5 dílčích cílů, v nichž je zahrnut stav praktické výuky na ZŠ a SŠ, stav učebnic, stav přípravného vzdělávání se zřetelem k laboratorním pracím z mikrobiologie, projekt praktické části kurzu a jeho ověření. Za nosný cíl disertace považuji nikoli kurz, ale analýzy výuky, učebnic a studijních programů, které přinášejí nové poznatky o stavu problematiky. Ty jsou pak druhotně využitelné pro tvorbu kurzu. Vědecký problém jsem v textu neidentifikovala. Autorka na tomto místě formulovala 3 pracovní hypotézy (nejsou pravými hypotézami, ale tipováním), které směřují k projektovanému inovovanému kurzu.

K literatuře

V seznamu použité odborné literatury je uvedeno celkem 56 českých titulů včetně dokumentů, žádný zahraniční autor, dále 18 učebnic, které byly analyzovány v rámci výzkumné části. Uvedeny jsou také internetové zdroje, převážně studijní programy fakult připravujících učitele přírodopisu a biologie, které byly rovněž využity ve výzkumné části disertace. U doktorandů se předpokládá, že pracují také s originální zahraniční literaturou, což u L.Pavláskové postrádám. (srov. např. Bílek, M. Didaktika chemie. Výzkum a vysokoškolská výuka, Hradec Králové, 2003).

Ke struktuře a obsahu disertace

Názvy jednotlivých částí disertace *1. Úvod-2. Metody-3. Výsledky* jsou nepřesné a neadekvátní jejich obsahu. Jsou nevyvážené s názvem 4. části *Návrh inovovaného obsahu praktické části kurzu Mikrobiologie na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy-případová studie.* V Úvodu je jen naznačeno, o čem disertace pojednává. Hned po té se autorka pouští do teorií vysokoškolské výuky a profese vysokoškolského učitele bez zjevných souvislostí k řešenému tématu disertace. Přitom jde o solidní východisko, které však nebylo ani využito v projektu inovovaného kurzu Mikrobiologie a pojetí laboratorní výuky. Chyba je v tom, že není jasně formulován vědecký problém a navíc autorka přejímá celé pasáže z publikací vybrané autorky. Stejný přístup uplatňuje v pojednání o přípravném vzdělávání učitelů a profesi učitele. Přitom se naskýtají možnosti, jak přispět k těmto teoriím. Například profesní kompetence učitele by si zasloužily kritickou analýzu a rozpracování pro učitele biologie, což by bylo přínosem. Autorka uvádí použité autory, ale necituje vždy podle normy.

Od přípravného vzdělávání učitelů biologie se v textu přechází k charakteristice výuky přírodopisu a biologie na ZŠ a SŠ, k formám výuky a pojetí výuky mikrobiologie a je také podána charakteristika existujících kurikulárních dokumentů pro školní vzdělávání. Jde o samostatný didaktický celek, který přímo nesouvisí s předchozím obsahem. Postihuje další aspekt problematiky a proto by měl být v práci vyčleněn.

Konstatuji, že širší teoretický rámec je uchopen dosti nešťastně. Působí nekonzistentně s řešeným tématem místo toho, aby naopak tvořil funkční teoretické zázemí či východisko.

Ve druhé části nazvané Metody je popsáno instrumentárium, které bylo ve výzkumu užito. Jde o dotazník a analýzu dokumentů. Bylo provedeno dotazníkové šetření učitelů (výběr vzorku na tomto místě není uveden), studentů učitelství (postojový dotazník), obsahová analýza učebnic (kritéria posuzování zde nejsou uvedena), analýza studijních programů učitelství a kurikulárních dokumentů.

Stěžejní částí disertační práce jsou Výsledky. Zde již je zřejmé, že doktorandka nachází své pravé pole působnosti. Prezentuje nejen výsledky získané v několika empirických šetřeních, ale především interpretaci výsledků, což je to podstatné. Ať již jde o analýzu školních učebnic, studijních programů učitelství, kurikulárních dokumentů a dotazování učitelů biologie z praxe, to vše dohromady tvoří ucelenou představu o kvantitativní stránce, celkové významnosti a didaktickém ztvárnění předmětové oblasti mikrobiologie. Zvláště cenná je analýza rámcových vzdělávacích programů, neboť je aktuální a prakticky využitelná pro tvorbu školních programů. Každé dílčí šetření je uzavřeno do Shrnutí, což koncentruje získané výsledky. Nezahrnuje však odborné stanovisko autorky, které by bylo žádoucí pro následující projekt kurzu..

Dílo L.Pavláskové vrcholí ve čtvrté části, tj. návrh obsahové inovace praktické výuky mikrobiologie ve studiu učitelství. Deklarovaný odkaz na výsledky předchozích empirických šetření je v textu nečitelný. Autorka se nevyjadřuje k dosavadnímu pojetí praktických cvičení a hned přistupuje k obsahové inovaci, která je skrytě spojena s metodickou. Je na škodu, že metodická složka inovované výuky nebyla předmětem zájmu v disertaci. V návrhu je představeno pět úloh pro laboratorní cvičení (instrukce jsou uvedeny v příloze) a je připojena exkurze. Návrh nelze považovat za projekt výuky, protože nemá náležitosti projektu. Obsah se stává nefunkční, pokud neznáme cíle a metody.

Navrhované úlohy byly ověřovány v realizovaných cvičeních. Autorka se soustředila na hodnocení studenty prostřednictvím postojového dotazníku, který ukazuje posuny od očekávání studentů ke skutečnosti. Výsledky postojového dotazníku jsou sice sdělovány graficky, nejsou ale v jednotlivých položkách interpretovány. Ve shrnutí je jen konstatováno, že postoje se někde liší, což je nepřesné.

V následující části nazvané Diskuse je dokladováno dosažení cílů a verifikace pracovních hypotéz (u cíle 3). V žádném případě nejde o diskusi. Jsou zde uvedeny například limity zkoumání nebo doporučení autorky. Disertace je završena Závěrem, který stručně shrnuje dosažené výsledky řešeného tématu.

Závěrečné stanovisko

Předložená disertace L. Pavláskové má řadu slabých míst. Absentuje zahraniční literatura, pedagogické teorie nejsou provázané s tématem, vyskytují se metodologické

nedostatečnosti. Na druhé straně byly provedeny užitečné analýzy dokumentů a učebnic a realizována inovace praktické části kurzu Mikrobiologie. Je také zřejmý zápal doktorandky pro tento obor. Konstatuji však, že práce nespĺňuje zcela požadavky kladené na disertaci. Proto při obhajobě bude nutné jasně formulovat vědecký problém, vysvětlit vlastní podstatu inovace opírající se teorii úloh a interpretovat výsledky postojových dotazníků.

Doc. PaedDr. .D.

Praha 7.11.2006